

ГУМАНІТАРНА ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ У СИСТЕМІ ТЕХНІЧНОЇ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ

Висвітлено положення та статус гуманітарних предметів та наук у технічному університеті. Охарактеризовано практичні підходи до закономірностей формування професійного іншомовного спілкування інженерів – майбутніх керівників підприємств. Сформульовано цілі та завдання, які вказують на місце гуманітарної підготовки в системі університетської освіти.

Ключові слова: професійна освіта, гуманітарні дисципліни, креативна особистість, пізнавальна діяльність, освітній процес.

Освещены положения и статус гуманитарных дисциплин и наук в техническом университете. Охарактеризованы практические подходы к иноязычному общению у инженеров – будущих руководителей предприятий. Сформулированы цели и задачи, которые указывают на место гуманитарной подготовки в системе технического университетского образования.

Ключевые слова: профессиональное образование, гуманитарные дисциплины, креативная личность, познавательная деятельность, образовательный процесс.

The basic tenets and status of humanitarian subjects and sciences have been illustrated. Practical approaches to appropriateness of professional foreign communication forming have been characterized. The aims and tasks pointing the position of humanitarian training in the system of technical university education have been formulated.

Key words: professional education, humanitarian subject, creative personality, cognitive activity, educational process.

Постановка проблеми. Історичні умови розбудови нашої незалежної держави супроводжуються не тільки кардинальними змінами в її соціально-економічній системі і впровадженні ринкових принципів функціонування національної економіки, але й у докорінному перегляді основ суспільного життя і відносин у соціумі. Необхідність остаточного подолання соціально-економічної кризи, в якій продовжує перебувати Україна, створення умов для забезпечення її сталого розвитку з тенденціями інтеграції у світовий і, насамперед, європейський економічний, правовий та культурний простір, вимагає комплексного розв'язання сукупності складних завдань. Загально визнаним є той факт, що для стійкого розвитку економіки країни необхідно готувати управлінську та науково-технічну еліту. Україна разом з природними багатствами має розвинену систему вищої інженерної освіти і за таких умов зростає роль формування відповідної парадигми сучасного інженера-керівника у процесі професійної підготовки фахівців, здатних реалізувати себе у сфері управлінської діяльності.

Державна національна програма «Освіта» визначає стратегічні завдання реформування освіти в Українській державі, його пріоритетні напрямки, основні шляхи і принципи реалізації. Вища освіта визначається у документі як така, що покликана сприяти формуванню інтелектуального потенціалу нації, всебічному розвитку особистості як найвищої цінності суспільства. Глобальні зміни суспільно-політичних та економічних відносин, не сформованість ринку праці потребують подальшого розвитку вищої освіти на нових законодавчих та методологічних засадах, досягнення принципово нового рівня якості підготовки фахівців [1].

Безумовно, в технічних університетах основна увага у навчальному процесі приділяється вивченню спеціальних технічних дисциплін, ґрунтовні знання з яких будуть міцним фундаментом для формування майбутнього високоякісного інженера. Але не слід забувати, що основна характерна ознака людини – це здатність індивідуального мислення і формування унікального світогляду. Завдання вищої школи полягає у тому щоб формувати протягом навчання повноцінну, гармонійно розвинену особистість, бо навіть найсучасніші комп'ютери не можуть самостійно мислити, робити висновки, узагальнення чи приймати якісь конкретні рішення.

У наш час людині, яка отримує вищу технічну освіту, замало бути гарним інженером, який знається виключно на своїй спеціалізації. Вища освіта повинна бути всебічно розвиваючою. Тому і постає питання про необхідність гуманізації системи вищої технічної освіти, у результаті якої студент з об'єкта навчання перетворюється у суб'єкт творчої, розвиваючої навчально-пізнавальної діяльності.

Освіта є гуманістичною не тоді, коли викладаються переважно гуманітарні курси, а коли у центрі її знаходиться студент як суб'єкт, як особистість, коли у достатньому обсязі відбувається його виховання, яке, як відомо, є процесом систематичного і цілеспрямованого впливу на духовний та фізичний розвиток особистості з метою підготовки її до виробничої, суспільної і культурної діяльності [2].

Аналіз досліджень і публікацій. Міжнародна комісія з освіти у ХХІ ст. дійшла висновку, що майбутній прогрес людства залежить не стільки від економічного росту, скільки від рівня розвитку особистості. Якість професійного становлення і розвитку особистості керівників багато в чому визначає характер і долю модернізації підприємств, сприяючи приведенню її у відповідність до сучасних життєвих потреб країни. У зв'язку з цим виникає гостра необхідність розробки теорії і практики підготовки майбутніх фахівців технічних університетів до професійного іншомовного спілкування.

Розробці проблем підготовки майбутніх інженерів-керівників, аналізові особистості і діяльності керівника присвячені дослідження І. С. Батракової, Л. Гофа, Л. М. Карамушки, М. І. Кондакова, В. Ю. Кричевського, Ф. Г. Панчина, С. А. Ямбурга та ін.. Ці дослідження допомогли зрозуміти і побачити типові проблеми, важливим аспектом яких є визна-

чення реальних суперечностей між вимогами, що висувуються професійною діяльністю до особистості, її особистісними устремліннями і задачами, що постають перед нею, з'ясування ролі і ефективності системи педагогічних умов, що забезпечують послідовне вирішення цих суперечностей.

Метою даної статті є дослідження ролі і місця гуманітарної підготовки в системі технічної університетської освіти.

Виклад основного матеріалу. Положення гуманітарних предметів та наук у технічному університеті на даний момент досить суперечне. Це стосується перш за все визначення реального статусу гуманітарних дисциплін в системі всіх інших навчальних дисциплін (технічних, інженерних та загальноосвітніх) технічного вищого навчального закладу та оцінки специфічного ставлення до даних дисциплін професорсько-викладацького складу ВНЗ, а також студентства. Дуже часто гуманітарна сфера і тими й іншими вважається як щось допоміжне та другорядне по відношенню до профільюючих предметів. Проте в той же час уряд України, міністерство освіти проводять активну політику, спрямовану на гуманізацію та гуманітаризацію всієї вищої освіти. Необхідно дійсно підняти рейтинг гуманітарних предметів, показати природність гуманітарного знання як викладачам, так і студентам технічних ВНЗ. Ефективність цього процесу буде багато в чому залежати від якості викладання гуманітарних дисциплін. Тому кожен викладач гуманітарного профілю повинен знати та застосовувати найсучасніші методики та методології викладання.

Слід зауважити, що недостатньо враховується той факт, що студенти вищих технічних закладів – це майбутні керівники виробництва, і головними проблемами, які постануть на їхньому шляху, будуть проблеми роботи з людьми, а не тільки прийняття технічних рішень. Тому сьогодні цінуються такі якості професійної підготовки управлінця, як уміння встановлювати контакт з людьми, мистецтво спілкування, здатність досягати поставлених цілей, компетентність, творчість, організаторські здібності, аналітичне мислення. Підготовка такого фахівця – нагальне завдання технічного університету і має вестися в синхронному процесі і взаємодії трьох складових: спеціально-професійної, фундаментально-дослідницької та гуманітарної. Саме життя вимагає від студента, майбутнього керівника, глибоких знань не лише з фундаментальних загальнонаукових, технічних, технологічних дисциплін, а й з гуманітарних, зокрема з іноземної мови. Саме тому система гуманітарної підготовки в технічному університеті має бути побудована на чітких методологічних засадах, максимально враховувати і особливості сучасного моменту, і перспективи історичного розвитку України, суспільства, економічного ладу в країні та науково-технічного прогресу.

Деякі розглядають гуманізацію дещо спрощено, зводячи її до гуманітаризації, тобто механічного збільшення кількості годин на викладання гуманітарних наук. Механічне зникнення математико-природничих та спе-

ціальних дисциплін і, як наслідок, заміна їх гуманітарними не приведе до глибинної гуманізації.

Гуманітарна підготовка у широкому розумінні – це передача від покоління до покоління моральних цінностей, створених суспільством. Основним її завданням є формування всебічно розвиненої особистості. Тому виховна роль вузів і полягає, в першу чергу, у формуванні особистості студента, передачі студентській молоді не лише певних знань, професійного світогляду, але й формування професійної культури, створення умов для духовного розвитку, саморозкриття молодого людини в цілому.

Існуючі механізми передавання соціального та інженерного досвіду, вироблені раніше методи навчання і професійної підготовки не забезпечують готовності до життєдіяльності. Нове визначення освіти як умови підготовки особистості до активного життя пов'язується з глибиннішим розумінням освіти.

Головним завданням гуманітарної підготовки в системі технічної освіти є вивчення законів гармонійної взаємодії природи і суспільства. У процесі навчання вона виконує таку тактичну і стратегічну мету:

- розкриває сутність явищ взаємодії природи, людини та суспільства і пізнає ці закони гармонійної взаємодії (тактична мета);
- з'ясовує та обґрунтовує можливість на практиці використовувати пізнані закони (стратегічна мета)[3].

Сформульовані цілі та завдання вказують місце гуманітарної підготовки в системі технічної університетської освіти – поєднання фундаментальності, ступневості пізнання, формування творчого мислення та філософських засад світоглядних позицій майбутнього фахівця. Орієнтація на ці пріоритети сприятиме становленню сучасної філософії технічної освіти як міждисциплінарної галузі, яка включає в себе ціннісні, гуманітарні та етичні параметри, що поєднують природно-наукові, загально технічні і гуманітарні знання, широко використовує традиції світової та вітчизняної культури.

Виходячи із ролі і функцій фундаментальної підготовки в сучасному суспільстві в формуванні її змісту в системі університетської освіти мають бути покладені ідеї фундаменталізації та гуманізації [4]. У зв'язку з цим до найважливіших завдань оновлення змісту фундаментальної підготовки університетської освіти належить подолання історично сформованого поділу його на два компоненти – природничий і гуманітарний. Тому сучасний процес освіти має відповідати таким критеріям, як навчальність, креативність, інтелект. До невикористаних ресурсів удосконалення міждисциплінарного змісту гуманітарної підготовки в технічному університеті можна віднести і варіативне навчання, коли поруч з традиційно обов'язковими дисциплінами в навчальні плани закладаються модульні ресурси з таких актуальних аспектів сучасних знань, як Business English, Business Law, Professional English, Human Relations, – обов'язкових компонентів навчальних планів сучасних європейських університетів.

Проблематика даного дослідження передбачає теоретичне осмислення і практичні підходи до закономірностей формування професійного іншомовного спілкування у майбутніх інженерів; пошук нових ефективних форм і методів вирішення життєво важливих для нашого суспільства завдань: з'ясування умов, факторів роботи в педагогічній діяльності – з орієнтацією на розвиток іншомовного спілкування майбутнього інженера. Від результатів вирішення цих завдань залежать перспективи розвитку країни, її роль і місце у світовій суспільній системі.

Проблема підготовки студентів у вищих технічних навчальних закладах до іншомовного спілкування в інженерній діяльності є новою і потребує орієнтації на нові дидактичні напрямки, теорії, концепції, аналіз деструктивних чинників різноманітних видів діяльності.

Дослідження показує, що в сучасній педагогічній діяльності організація навчально-виховного процесу з навчання іншомовного спілкування майбутніх інженерів у технічних ВНЗ не приводить до бажаного результату у зв'язку з тим, що у педагогічній практиці не уточнені теоретико-методологічні підходи до формування вмій та навичок іншомовного спілкування студентів як майбутніх інженерів у нових соціальних умовах.

Таким чином, актуальність дослідження визначається потребами суспільства у випереджальній освіті і професійно-особистісному розвитку майбутніх інженерів-керівників як активних суб'єктів культури та соціально-історичного процесу. Важливим аспектом даної проблеми є визначення реальних суперечностей між вимогами, що висуваються професійною діяльністю до особистості, її особистісними устремліннями і задачами, що постають перед нею, з'ясування ролі й ефективності системи педагогічних умов, що забезпечують послідовне вирішення цих суперечностей.

На сьогодні склалися і вимагають вирішення такі суперечності:

- між об'єктивною потребою підприємства, що розвивається, у вмінні інженера – майбутнього керівника до професійного іншомовного спілкування і недостатньою ефективністю системи вищої освіти у забезпеченні цілісної випереджальної підготовки з іншомовного спілкування;

- між об'єктивно зростаючою потребою щодо іншомовного спілкування, здатного виступати як механізм, що забезпечує рефлексію, самоорганізацію і саморегуляцію їхнього професійно-особистісного саморозвитку, і низьким розвиваючим потенціалом традиційної системи навчання іншомовному спілкуванню.

Висновки. Підготовка високопрофесійних інженерів – майбутніх керівників підприємств є однією з найважливіших передумов реформування нашого суспільства та входження його у міжнародний простір. Аналіз особливостей їх роботи свідчить, що до їх діяльності висувається багато вимог, однією з яких є професійне володіння іноземною мовою. Тільки шляхом поєднання виваженої державної політики з розвитку технічної освіти, впровадження нових навчальних технологій, узгодження вимог промисло-

вості з якістю підготовлених фахівців, з умовою врахування передового світового досвіду і поєднання історичних традицій технічної школи України зможемо підготувати дійсно компетентну національну технічну інтелігенцію. Саме вона повинна стати рушієм розвитку національної промисловості, гарантом стабільності економіки, опорою та надією майбутнього нашої країни.

Література

1. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»). – К., 1992.
2. Карамушка Л. М. Психологія освітнього менеджменту. – К.: Либідь, 2004. – 423 с.
3. Кнорринг В. И. Теория, практика и искусство управления: Учебник для вузов. – М.: Издательская группа НОРМА-ИНФРА. – М., 1999. – 528с.
4. Національна доктрина розвитку освіти// «Освіта України», 2002, № 33 від 22.04.02.

Стаття надійшла до редакції 25.10.2010 р.

УДК 378.147: 009

Устинова В. О.

викладач

Криворізький державний педагогічний університет

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ СТРУКТУРУВАННЯ ЗМІСТУ ПРЕДМЕТІВ ГУМАНІТАРНОГО ЦИКЛУ В ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ ВНЗ

У статті визначено методологічні засади структурування змісту предметів гуманітарного циклу в процесі фахової підготовки студентів педагогічних ВНЗ.

Ключові слова: зміст предметів гуманітарного циклу, гуманізація освіти, гуманітаризація освіти, професіоналізація освіти.

В статье определены методологические основания структурирования содержания предметов гуманитарного цикла в процессе специальной подготовки студентов педагогических вузов.

Ключевые слова: содержание предметов гуманитарного цикла, гуманизация образования, гуманитаризация образования, профессионализация образования.

This article determines methodological basis of Art courses contents in the process of teaching students in pedagogical higher education establishments.

Key words: Art courses contents, education process humanization, education humanitarization, education professional efficiency.

Сучасне українське суспільство характеризується динамічними змінами в політиці, економіці, культурі, у відношеннях між суспільством і державою, суспільством і людиною, державою і людиною. Це впливає, між іншим, і на частину соціальної системи – вищу освіту, яка перебудовує свою структуру, зміст і напрям розвитку. Вища школа посилює увагу до особистості, розвитку її свідомості та самосвідомості, культурного та професійного потенціалу тощо.